

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ

JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

SEYDA MOLLA MUSA GEÇİT ÖZEL SAYISI

e-ISSN: 2718-000X

Yıl: 4, Cilt: 4, Sayı: 4

Aralık-2023

MAKALE BİLGİLERİ

Hatıratlarda Molla Musa Celali (1938-2021)

Molla Musa Celalı In Memories

YAZAR

Mehmet Seyid GECİT

Dr. İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

mseyidgecit@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-5325-6822

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 15.12.2023

Makale Kabul Tarihi: 22.12.2023

Sayfa Aralığı: 38-59

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على من لا نبي بعده

HATIRATLARDA MOLLA MUSA GECİT (1938-2021)

GİRİŞ

Molla Musa Gecit (Celâlî) Doğubayazıt ilçesinin Subhan (Telçeker) köyünde 1938 yılında doğmuştur. Babasının adı Hasan, Annesinin adı ise Güli'dir. Rahmetli Hasan'ın iki hanımı vardı. Seyda'nın annesinden üç erkek, iki kız; küçük hanımı Hacı Fatıma'dan ise beş erkek ve beş kız olmuştur. Molla Musa 1944 yılında köyünde ilkokula başlamıştır. İlk önce Kur'ân'ı bilen bir sofinin yanında okumaya başlamıştır. Ali Çavuş adında bir akrabası elifbayı öğretmiştir. Seyda ondan amme cüz'üyü okumuş, Kur'ân'ın diğer cüzlerini kendi kendine okuyup bitirmiştir. Kur'ân'dan sonra Molla Hüseyin Bateyi'nin Mevlidi'ni, Şeyh Ahmet Hani'nin Nubahar'ını ve Molla Halil es-Siirdî'nin Nehcu'l-Enâm'ını okumuştur. Molla Muhammed Celâlî'nin talebesi olan Molla Mustafa Kızılkaya isimli bir imam köyüne gelmişti. Molla Muhammed Celâlî, Bediuzzaman Said Nursî'nin hocasıdır. Seyda, Molla Mustafa'nın yanında ilk olarak İmam-ı Rafî'nin Muherrer isimli kitabını alışveriş bahsine kadar okumuştur. Onbir yaşına ulaştığında köyünde görev yapan bir albayın kızı babasına oğlunu okullara göndermesini talep etmiştir. Ekonomik sebeplerden dolayı babası oğlunu okullara gönderememiştir. Doğubayazıt'ın dışında öğretmenlik okulları için sınav açılır ve sınava girer. Doğubayazıttan iki kişi Erçiş-Arnis Öğretmen Okulunu kazanır. Biri Musa Gecit; diğeri de Musun (Suluçem) köyü hocası olan Molla Mirali'nin oğlu Rifat'tır. O zamanlarda arabalar pek olmadığından babasıyla yaya olarak Çaldıran'a kadar giderler. Oradan Begiri'ye, oradan da Erdiş-Arnis'e ulaşırlar. Bunun devamını Seyda şöyle anlatır:

“Arnis'te akşam olunca bize yemek verdiler. Her çeşit yemek vardı. Ben babama dedim ki: ‘Kim buraya okumaya gelirse Allah'ı unutacaktır.’ Baba: ‘Niye oğlum?!’ dedi. Ben: ‘Bizim memlekette salt ekmek bulunmazken burada bu keyif vardır’ dedim. Sabahleyin bizi imtihan edeceklerdi. Doktor bizi muayene etmek için geldi. Benim arkadaşşıma ‘sen iyi misin, hasta mısın’ diye hiçbir soru sormadı. Bir yazı vardı, ona ‘bunu oku’ dedi. O da okudu. O arkadaşşı kaydettiler. Doktor bana ‘Senin gözüne kan girmiş. Sizin evde

annengillerin gözünde kan var mı? diye sorunca, ağızımdan birden ‘evet’ kelimesi çıktı. Doktor ‘Evet, senin gözünde trahom hastalığı var, sen okuyamazsın’ dedi. Böylece eve döndük. 1950 yılında ben ve amcaoğullarımdan Molla Hasan-ı Abdo ile ‘okumaya gidelim’ dedik. Nurşin’e Seyda’nın evine gittik. O sıralarda Nurşin medresesine Şeyh Nurettin’in babası Şeyh Masum bakıyordu. Şeyh Masum şöyle dedi: ‘Benim talebelerimin sayısı çoktur. Ben sizi Melakork köyüne göndereceğim.’ Bu köy Nurşin’den yaklaşık olarak 15 km uzaktı. Biz oraya yaya gittik. Köyün hocasının ismi Molla Cemal, kardeşinin ise Ramazan idi. Molla Cemil köyde değildi, orada bulunan kardeşi yerimizi yapmadı, bizi ağırlamadı. Şöyle dedi: ‘Siz yeni okuyorsunuz, bizim talebelerimizin Cami kitabını okuyanlardan olması gerekir.’ Onun bu sözü beni o kadar etkiledi ki ben müderris olduktan sonra yanıma iki talebe gelse; biri Cami’yi, diğeri de İzzi’yi okusa ben İzzi okuyanın yerini yapardım. Oradan da Adgon köyüne Şeyh Taha’nın yanına gittik. Yerimizi yapmadılar. Sonra Melekent köyüne gittik. Onlar da yerimizi yapmadılar. Yukarı Piyang ve Avdalbazit de yerimizi yapmayınca biz de Tırtop’a gittik. Bu köyde Molla Raşit vardı. Bize ‘Siz nerelisiniz?’ dedi. Biz de ‘Bazitliyiz’ dedik. O, ‘Ben Şeyh Ahmed-i Hani’nin soyundanım. Ahmed-i Hani’nin hatırı için ben yerinizi yapacağım’ diyerek bizi kabul etti. Orada ilk olarak İzzi’yi okumaya başladık. O yıl arkadaşımınla beraber İzzi, Amil, Zuruf, Terki ve Küçük Sadullah isimli kitapları okuduk. Sonra evimize döndük. Yıl 1951 oldu. Arkadaşım bana ‘Bu yıl Iğdır’a gidelim, Iğdır’ın Hoşhaber köyünden Molla Hasan denilen biri var. Cizre’ye gitmiş, Şeyh Seyda’nın yanında okumuş, tedrisatını bitirmiş, talebeleri de vardır. Gel onun yanına gidelim’ dedi. Yanına gittik. O vakit, yatak götürmemiz de gerekiyordu. O zamanlarda yün yoktu. Benim annemin içine bez mez parçalarıyla doldurduğu bir astarı, yorganmış gibi götürdüm. O yıl biz o köyde kaldık. Benim arkadaşım orayı terk etti. Ben orada bir buçuk yıl kaldım. O köyde *Şerhu’l-Muğni*, *Sa’dinî* ve *Hal* isimli kitapları bitirdim. Sonraki yıl ‘ben Malazgirt Bulanık Kulpa gideceğim’ dedim. O yorgan’a pez parçalarını koyup oraya Malazgirt’e geldim. Malazgirt’in birçok köyünde okudum. Leter köyünde Seyda Molla Abdülkerim’in yanında *Sa’dullah-ı Kevra*, Tetergazi’de Molla Muhammed Nedim, Kasımıya Rızı’de Molla Abdurrahman Durre’nin kayın pederi Molla Ali’nin yanında da okudum. Biz orada 10, 12 civarı talebe idik. Biz sadece akşamları çay içerdik. Nimet artar, şükür azalır ilim de azalır. Talebeler arasında şöyle bir adet vardı: Cuma günü gelince onlar aralarında birer kart (25 kuruş) toplanıp dükkândan meyve alınırdı. Akşam

olunca benden para istemesinler diye camide istif edilen yorganların arkasına gittim, üzerime bir yorgan attım. Tüm talebelere para toplandı. Bir talebe ‘Faki Musa nerede?’ Diğeri de ‘Faki Musa iyidir, ahlakı da güzel, aynı zamanda zekidir, lakin parası yoktur’ dediler. O sırada ben yorganın altında epey ağlamıştım. Molla Abdurrahman Dürre askerlikten döndükten sonra Keranlık köyüne geldi. Onun yanına gidip *Suyudî* kitabını okudum. Ayrıca ben onun yanında Hasan Paşa köyünde de okudum. Daha sonra Pilur köyünde Suriye’den gelen Molla Muhammed’in yanında *Netaic* isimli kitabı okudum. Sonra Molla Seyda Şeyh Nasir Demirci’nin köyüne gidip okudum. Benim seydamin ismi Molla İbrahim Eğdadi idi. Ertesi yıl ben Seyda Molla Yahya Çoğreşi’nin evine gittim. Onun oğlu Abdurrahim’in yanında *Kavl-i Ahmed’i* okudum. Devamla Seyda Molla Musa şöyle demektedir: “Ben sürekli Seyda Molla Sadrettin Yüksel’in yanına gider, ondan faydeler edinirdim.”

Molla Musa daha sonraları Midyat’ın Derizbin köyüne gider, orada Molla Abdulvahhab’ın yanında Feraiz ilmini okur, tedrisatını 1956-57 yıllarına kadar bitirir ve Doğubayazıt’ta döner. Doğubayazıt’ın Nureşin (Buyuretti) köyünde fahri imamlığa başlar. O yıl kendi dayısının kızıyla evlenir. Sonra Niço köyünde imamlık yapar. Daha sonra sırasıyla Çiftlik, Kılberan, Kanik, Karacık, Zorava kır ve Harık (Esnemez) köylerinde imamlık yapar. Daha sonra Doğubayazıt Ahmediyye Camisinde vaizlik yapar. Ağrı’nın Haydaroğlu ve Eleşkirt’in Şanezer köylerinde imamlık yapar. Oralarda çok sayıda talebe yetiştirir.

1961 yılında Mardin’de askerliği 2,5 yıl yapar. Teskereden sonra sürekli köylerde talebe yetiştirir ve dersler verir. Seyda Molla Musa 1974 yılında resmi olarak kadroya geçer ve 1991 yılında Korım (Dolmabahçe) köyünde iken emekli olur. Altı erkek, bir kız babasıdır. Emekli olduktan sonra Doğubayazıt’ta bir medrese açmış ve dersler vermiştir. İlim icazetini hocalık ve müderrislik yaptıktan sonra 1982 yılında Seyda Molla Muhyeddin el-Havilî’den almıştır.¹

Yüzlerce talebe yetiştirmiştir. Talebelerinin kadroya geçtikten sonra ilmi terk ettiklerini görünce hizmetinin sadakayı cariyeye olarak devam etmesini sağlamak için birçok eser yazmıştır. 30 Kasım 2021 yılında Rabbinin huzuruna kavuşmuştur. Kabri Doğubayazıt

¹ Merhum Molla Musa’nın katıldığı Trt Kurdi “Wakta Çawa Derbas Bu- Beşa 292” adlı programda kendi hayatını anlatmıştır. Ayrıca bkz. Hanefi Taşkın, Nubihar Dergisi, yıl:27, Cilt: 22 Kış 2019, s. 61-64.

Asri mezarlığındadır. Allah onun gibi bizi de ilim aşığı eylesin. Gittiği Ehl-i sünnet yolunun takipçisi kılsın. Mekânı Cennetu'l-Firdevs olsun. Amin.

Babam Molla Musa Celâli'ye (Gecit) ait zihninde ilk canlandığı hatıram, kendisinin dışarıdan lise diplomasını almak için uğraştığı zamanlardır. Daha genç yaşlarda iken medresede okunan dersler vermiştir. Köylerde imamlık yaparken geçimini köylüler sağlamıştır. Maaşlı olmadığından dolayı bu hizmetin minnet altında kalmaması için imam hatiplik kadrosunda yer almak istemiştir. Bu amaçla dışarıdan lise imtihanlarına girmiştir. O sıralarda çok küçük yaşlarda olduğundan onun birçok okul ders kitaplarının olduğunu hatırlarım.

İmtihanalarda sürekli yüksek not alınca bazı hocaların dikkatini üzerine çekmiştir. O hocalardan birinin kendi kardeşi İsa Gecit'in Ağrı Yüksek Okul müdürü olmasından ötürü kendisine yüksek not verildiğini iddia etmesi üzerine bir hocanın özellikle matematik ve fizik dersi sınavında onun üzerinde gözetmenlik yapmasına sebep olmuştur. Babamın tüm soruları hızlı bir şekilde çözdüğünü görünce "hayır, hayır ben bizzat onu sınavda gözetledim, kendisi soruları çözüyordu" demiştir. Lise diplomasını PEKİYİ derecesiyle bitirmiş, daha sonra fark derslerini vermek için İmam Hatip Lisesi derslerinin sınavlarına hariçten girmek suretiyle başarmış ve 1974 yılında imam hatip olarak atanmıştır.

İlim aşkıyla yanan bir zat idi. Medreselerde okurken çok tahsil eder, bilmedikleri hususları not eder ve hocalarına sorardı. Hiçbir müşkil yeri bırakmazdı. Herhangi bir imtihana girdiğinde çok çalışır ve azami ihtimam gösterirdi. İmamlık imtihanına girince onunla beraber imtihana giren biri, "sen okuma yazma bilir misin" şeklinde onu hafife alınca o da kasten kitabı ters çevirip heceleyerek okumuştur. İmtihan sonucu açıklanıp liste panoya asılınca ve ilk sırada Musa Gecit'in ismini görünce o adam hayretler içinde kalmıştır.

-Yörede Üfürükçülerin Faaliyetlerinin Sonlandırılmasına Sebep Olması

İlk dönem talebelerinden Molla şevket Uğurlu askere gitmeden önce seydadan okuduğunu, askerden sonra abisinin Almanya'dan kendisine getirdiği jiple taşımacılık yaptığını ve Seyda'nın okumaya devam etmesini istemesine rağmen gelmediğini, sonrasında pişmanlık yaşadığını belirterek o günlerde yaygın olan üfürüçülük olayının seydadan dolayı nihayete erdiğini belirterek şöyle dedi:

“Seyda Molla Musa 20 yaşlarında Nico denilen köyde İmamlığa başladı. Orada akrabalarım olduğu için yanına medrese tahsili için gitmişim. Seyda Gılberan köyünde iken kendilerine şeyh diyen bazıları o köy ve civarına gelip kadınların göbeklerini açarak okuyup üflüyorlardı. Ayrıca kadınların çıplak ayaklarının üzerine basıp dua ediyorlardı. Bu durum Seyda’ya söylenince Seyda kendisinin müdahale etmesini istemedi, lakin talebelerinin bu işi halletmeleri hususunda yönlendirdi. Bir gün bunlar Berhem Ağanın evinde iken Molla Hasan Öztürk onun evine gitti. Behrem Ağa ‘hoş geldin, hayırdır!’ deyince kendilerinin şeyh olduğunu iddia eden bu şahısların halkı kandırıp onların elbise, mal ve paralarını aldıklarını ve bu şekilde millete musallat olduklarını söyledi. Bunun üzerine Behrem Ağa “Sakın bunlara karışmayın, bunlar benim misafirlerimdir” dedi. Sonra onlara “artık Seyda ve talebeleri çoğalmıştır. Buradan gidin, bir daha gezmeyin” dedi. Bundan sonra bu tür olaylar Doğubayazıt köylerinde son buldu.²

-Elinin Kırılması ve Yazmaktan Ötürü Nasırlaşması

Seyda Harık (Esnemez) köyünde görev yaparken oranın halkı devamlı kavga yaparlardı. Bir gün iki taife arasında sopalı, taşlı kavga şiddetlenirken Seyda aralarına girip kavgayı önlemeye çalıştı. O sırada birisin sopası eline değince eli kan içinde kaldı. Bu durumu görenler korktular ve o kan yüzünden kavgayı bırakmak zorunda kaldılar.

Seyda daha talebe iken yazısı güzel olunca devamlı sırada okunan kitapları arkadaşlarına yazardı. O günden vefatına kadar yüzlerce kitabı el yazısıyla yazmıştır. Öyleki şahadet parmağı aşırı yazı yazmasından dolayı nasırlanmıştı. Zaman zaman elini ve parmağını göstererek kıyamet gününde bunların kendisine şahit olacağını belirtirdi.

-Eski Doğubayazıt Müftüsü Tahsin Uzun’un Kendisini Keşfedip Vaaz Vermesini Teşvik Etmesi

1981-1984 yılları arasında Ağrı’nın Doğubayazıt ilçesinde müftülük yapan Tahsin Uzun Molla Musa Gecit’e ilişkin şu hatırasından bahsetmektedir:

Ben Doğubayazıt’a müftü olarak gittiğimde müftülüğe Mısır Ezher Üniversitesinden Molla Musa adlı bir imamımıza mektuplar geldiğini gördüm. Bu konuyu araştırdığımda bazı konularda kendisinden fetva istendiğini öğrendim. Bu beni çok etkiledi. Sonra

² 17.10.2023 tarihinde kendisiyle yaptığım görüşmede kayıt altına alınmıştır.

kendisiyle özel iletişime geçtim. Gördüm ki bu zat öyle bu zamanın normal hocalarından değildir. İki veya üç defa *Fizilali'l-Kur'an*'ı baştan sona kadar okumuş ve üzerine bazı kayıtlar ve şerhler yazmıştı. Çağımızda sahabe gibi yaşayan, derin ilme sahip, ahlaken de kibirden uzak ve büyük bir tevazu sahibi ender bir şahsiyet... Ben şimdi bile konuşurken kendime çekidüzen veriyor, çok etkileniyorum. Böyle uzak bir yerde bu derecede bir âlim nasıl olur da köylerde bırakılır ve bu büyük kapasite küçük köylerde nasıl terk edilir. Bunun üzerine kendisini merkeze aldım. Merkez Camiinde vaaz vermesini talep ettim. O da Türkçesinin yeterli derecede olmadığını söyleyerek mazur görülmesini istirham etti. Ben kendisinden mutlaka istifade edilmesi gerektiğine inanıyordum. Bu nedenle kürsüye çıkacaksın. "Müftün bensem bunu yapmanı istiyorum" dedim. Bunun üzerine kabul etti. Allah'a şükürler olsun bu hayatta yaptığım en büyük iyiliklerden biridir. O, allame-i cihandı. Nasıl ondan istifade etmeyelim, bu toplum etmesin, görmesin ve tanımasın. Bir gün faiz hakkında vaaz verdi. İbrahim adında takım elbiseli kel biri bana "Hocam, Molla Musa'ya vaaz verdimen" dedi. "Niye?" dedim. Dedi ki "biz faiz çok çektik, inşallah siz çekmiyorsunuz, bu Hoca faiz haramdır, diyor." Ben İbrahim Bey! Bu az bile... Ben Hoca Efendi'yi dinledim" dedim. Baktı ki tutamayacak, gitti. Lojmanda oturuyordum kapıyı çaldı açtım. Elleri bağlı yan durmuş, hutbe okuyor gibi duruyordu. Kapıya bakmıyor. Ne biçim edep bu! Ne büyük insan! Mekanı Cennet olsun, inşallah."³

-Yoldan geçerken Poşetleri Atması

Seyda medresesini inşa ettikten sonra evinden sabahleyin çıkar medresesine gider ve akşam dönerdi. Gidiş ve gelişinde yol üzerine atılan poşetleri kendi bastonuyla yoldan atardı. O kadar âlim olmasına rağmen kendisi hiçbir zaman mütevazılığını elden bırakmamıştır. Zaman zaman niçin böyle yaptığını söylediğimizde imanın yetmiş kadar şubeye ayrıldığını ve en aşağısının yoldan eziyetleri kaldırmanın olduğunu söylerdi.

-Ehl-i Sünnet Hassasiyeti

Ben ile Mehmet Salih Hoca İmam Hatip Lisesinden mezun olduktan sonra üniversiteyi Suudi Arabistan'da okumak istemiştik. O sıralarda Almanya'da imamlık yapan Mola Ahmet Karaçöl adında babamın bir talebesi vardı. Almanya'dan Doğubayazıt'a gelmişti. İkimizi görünce Rabıta vasıtasıyla bizi Arabistan'da bir üniversiteye kaydımız konusunda

³ 27.12.2023 tarihinde Mehmet Salih Gecit tarafından Emekli Müftü Tahsin Uzun ile yapılan görüşme sonunda kayıt altına alınmıştır.

gerekli gayreti gösterecekti. Merhum babamız Arabistan'a gitmemizi istemiyordu. Yanında kalıp bizzat kendisinin bize Arapça dersler vereceğini söylüyordu Şahsen ben Arabistan'a gidip üniversiteyi orada okuma konusunda kararlı idim. Gidecektim, lakin o gece bir gördüm. Gördüğüm rüya üzerine vazgeçtim. Rüyamda babam "Ben oğullarımın Vehhabî olmasını istemiyorum, Vehhabî olmasını istemiyorum" diye yalvarıyordu.

İşte bu rüya üzerine Arabistan'a gitmeyi iptal ettik. Evet biz Arabistan'da üniversiteyi okumayı babamızın hassasiyetinden dolayı terk ettik. Sonuç olarak Rabbimiz ikimizi de üniversitelerde akademisyen olmakla taltif etti. Elhamdu lillah.

-Nikah Olayı

Bir akşam vakti öncesinde medreseye talakla ilgili bir problemin çözümü için kalabalık bir grup gelmişti. Rahmetli Seyda, eşini boşanmış olan şahsa "sen ne dedin, hangi kelimeleri talaffüz ettin?" diyerek adamın neler söylediğini dinledi. Adam ısrarla hanımı boşamadığını ileri sürüyordu. Seyda "Sen yanımda bile en az on kere hanımını boşadın, şimdi de boşamadığını söylersin" dedi. Adam bir türlü anlamıyordu, kendisine bir fetva bulmasını istiyordu. Seyda da "Sen hangi imama gitsen, meseleni anlatsan, mutlaka sana cevabını verecek" diyerek başından uygun bir dil ile ikna etmeye çalışıyordu. Ben de o sıralarda mahalle camisinde görev yapıyordum. Hızlı bir şekilde camiye gidip akşam namazını kıldırdıktan sonra evime geldim. Orada karanlıkta bir kalabalık gördüm, "hayırdır" deyince "hoca! bizim boşanma ile ilgili bir sorunumuz var, bizi dinler misin?" dediler. Ben onlara bakınca hemen onları tanıdım ve "siz babamın bu konuda fetva olmayacağını söylemesine rağmen onu kabul etmediniz. Şimdi oğluna mı gelmişsiniz?! Ben de oradaydım, çözümün olmadığını size söylemişti. Babayı kabul etmeyen, oğlunu nasıl kabul edecek?!" dedim. İkna olmayan bu grubu başka bir kanaat liderine havale ettim. Seyda kendi çocuklarına ve talebelerine sürekli nikâh ve talak konusunda uzak kalmalarını tembihlerdi. "Başkasının dünyası için ahiretini kaybeden ahmaktır" derdi.

-Alimlerle Tartışması

Zaman zaman ilim ehli arasında bazı tartışmaların olması doğaldır. Seyda Bitlis'e biz imamlık yaparken gelir, evimizde kalır, özel dersler verirdi. Yolcular (Vırvan) isimli köy merkezi bir köy olduğu ve kahve ile dükkânlar bulunduğu için çevre köylerden gelen halk ve imamlar oluyordu. O köyün kahvesinde kuyu sohbetler yapılıyordu. İmamlar ve ilim

tahsil edenler bir araya gelip tartışıyorlardı. Bir gün Molla Şükri isimli biri ona “Seyda bir insan ben sünnet bir kurban keseceğim dediğinde nezir olur mu?” dedi. Seyda da “evet nezir olur” dedi. Orada Molla İsa denilen biri “hayır nezir olmaz, adam sünnet demişse sünnet kurban olur” diye itiraz etti. Seyda “Hayran, Beycuri kitabında aynen şu ifadeyle bir ibare geçer” diyerek o ibareye okudu. Herkes sessiz kaldı. Daha sonra Molla Şükri bana “Ben eve gittim, *Beycuri*’ye baktım, hakikaten Seyda’nın dediği ibare aynen geçiyor” dedi. O köye yakın bir köyde ikamet eden Molla Kazım adında bir âlim de Seyda’ya ben sana bir Arapça kelimenin manasını söyleyeceğim, yanlış anlamayın sizi denemek için sormuyorum” dedi. Seyda da buyurun deyince “mus’at” ne demek deyince “Müncit isimli lügat kitabında yardım manasına geldiği yazılır” deyince “Hey sıhhatin hoş olsun” dedi. Seyda tartışmalarında kızmadan ikna edici cevaplar verirdi. Cevap verirken hangi kitap ve kim tarafından söylendiğini de belirtirdi. Seyda ilim konusunda çok kitap okurdu. Çok önemli olan husûsları defterine not ederdi. Bazen kendisine zor bir soru sorulduğunda sanki o sorular kendisine sorulacak diye öncesinde yazardı. Cevap verirken defterinden kaynağı da gösterirdi. Öyle ilmiyle tanınmış idi ki bazen bazıları tartışırken “Seyda Molla Musa da şöyle derdi” denildiğinde hemen kabul görürdü.

-Avukat Hasan Üşen’in Rüyası

Seyda gittiği her köyde ya bir medrese inşa etmiş ya da camide medrese işlevini sağlamıştır. Emekli olduktan sonra şu anda medresesinde bir beş katlı medrese yaptırmıştı. Yıllar sonra çimentonun değeri C3 olarak tespit edildiğinde onu yıkarak sağlam yeni bir medrese yapmak istedi. Yan tarafta bulunan binada namaz kılınıyordu. Seyda medrese inşa etme konusunda sıkıntı içindeydi. Acaba ne olacak, sonunu getirebilecek miyiz gibi husûslar içini kemiriyordu. Tam da o sırada İHL’inde okurken sınıf arkadaşım olan Avukat Hasan Üşen telefonla beni aradı. Bu gece Seyda’yı rüyada gördüğünü ve sıkıntılı olduğunu söyledi. “Hayırdır, inşallah bir sorun yok” dedi. Ben de bu konudan bahsetmezdim. Ancak “Mademki Seyda’yı sıkıntılı bir şekilde rüyada gördüysen ben sebebini açıklayabilirim” dedim. Sonra medresenin yıktırılıp yeniden inşa edilmesinden dolayı babamın sıkıntı içinde olduğunu söyleyince “O zaman medresenin temeli için kullanacak tüm demirler benden” dedi ve onun verdiği o demirler üzerinden medresemiz halkımızın desteğiyle yükselmeye başladı.

-Mustafa İsimli Bir Gencin İhtiyaç Anında Para Getirmesi

Medresenin bodrum katı yapılmış, namazlar orada kılınmaya başlanmıştı. Ustaya o zamanın parasıyla 5 milyon lira lazımdı. Seyda borç olarak Salih isimli yiyeinden bir yerden tahsil etmesini istedi. Bir türlü para bulunmuyordu. Tam da o gün Mustafa adında bir genç telefonla arayarak Seyda'yı ziyaret etmek istediğini söyledi. Biz de "İkinci vakti gelerseniz Seyda'yı orada göreceksiniz" dedik. O genç ikinci vaktinde geldi. Namazdan sonra Seyda'nın elini öpmek istedi, Seyda bırakmadı. Kendi elinin öpülmesinden hoşlanmazdı. Biz çocuklarına bile el öptürmezdi. "Niye bırakmıyorsun Seyda" denildiğinde "Birinci dünya savaşında Hazret'in bir kolu kesilmişti, Hazret bu durumun, elinin çok öpülmesinin kefareti olduğu söylerdi" diyerek el öptürmezdi. Hatta bazen "Beni el öptürmeye alıştırmayın yoksa öpmezseniz ben size karşı belki kin güdebilirim" derdi. O genç "Seyda'ya ihtiyacımız var mı" deyince Seyda da gülerek "ustaya biraz para vereceğiz, ancak bir türlü bulamadık" değince genç cebinde tam da 5 milyon çıkarıp verdi. O genç "Seyda daha fazla lazım olursa yine de verebilirim" deyince Seyda "bu konuda seni zorlamayacağım, Allah senden razı olsun", dedi. Genç "Hayır Seyda ben tekrar vermek istiyorum" dedi ve dışarı çıktı kendi arabasından bir miktar daha getirip verdi.

-Ticarete atılıp İflas Etmesi

Seyda daha çocukken bile ilim aşığıydı. Ancak dünyanın idaresi de gerekiyordu. Halkın yardımına ihtiyaç duyuluyordu. Kardeşi müttehit İsa Gecit, "Abi sen imamlığı bırak, nedir köylere gidip millete muhtaç oluyorsun. Ben bir ihaleye gireceğim. Sana devreder, sen yaptırırsın, böylece durumun da güzel olur" deyince o da kabul etti. Zorava köyünde bir hastane yaptıracaktı. Usta ve işçilere bol bol malzeme kullanmasını söylemişti. Hastanenin yapımı bittikten sonra 40 lira kazanması gerekirken 40 lira zarar etmişti. İşte bu olay hayatında dönüm noktası olmuştu. Bu olay üzerine Ağrı'nın Haydar Oğlu köyüne gitmiş ve bir iki sene içinde köyde bulunan Hacı Miro'nun yardım ve desteğiyle zararını telafi etmişti. Artık dünya onun gözünde bir hiçti. Bu olaydan sonra ilme büyük bir önem vermiş ve ömrünün sonuna kadar talebe yetiştirmiş, kitaplar telif etmişti.

-Şeyh Ahmet ile Olan Yolculuğu

Ben 1992 yılında Bitlis'te imamlık sınavına girmiş ve kazanmıştım. Atandığımda göreve başlama dilekçesini verdikten sonra memleketime izinli olarak dönerken otobüste yanımda bulunan bir şahısla sohbet etmiştim. Ne iş yaptığımı sorunca kendi durumumdan

bahsetmiştim. Adamın bazı konuşması yüzünden tartışmıştık. Sonrasında Doğubayazıtlı olduğumu öğrenince bana “sana bir şey soracağım” demişti. Ben “Buyurun” deyince “Geçenlerde yolculuk yaparken şişman, sakalı ve cübbeli bir adam ile yanında sufiye benzeyen birini gördüm. Acaba bunları tanır mısınız?” dedi. Ben “evet tanırım, o sakallı ve cübbeli olan şahsın ismi Şeyh Ahmet’tir, o sufi dediğin şahıs ise Molla Musa’dır” dedim. Adam “evet, evet doğru” dedi. “Yahu ben o sakallı ve cübbeli adama bir soru sordum. Adam cevap verdi. Ancak ikna olmadım. Yanındaki sufi bana ‘müsadeniz varsa ben cevap vermek istiyorum’ dedi ve ‘hakikaten bana ikna edici cevaplar verdi. Ben şaşırdım” dedi. Ben de o adamla tartıştığımndan dolayı “babamdır” diyemedim. Yalnız “Ben o bahsetmiş olduğunuz Molla Musa’nın yanında okudum” dedim.

-Bitlis’eYanımıza Gelmesi

Biz üç kardeş olarak (ben, Mehmet Ferit ve Mehmet Salih) Bitlis’te imamlik sınavına girmiş, üçümüzde ilk on sırada kazanmıştık. Babamız bizden önce Bitlis’e gidip adımıza birbirine yakın köy ve mezrasını tercih etmişti. Maksudı kendi çocuklarını eğitmekti. Tayinimiz gelince o köyün mezraları boşalmış sadece Salih hoca’nın köyü yerinde kalmıştı. Daha sonra birbirimizden farklı köylerde kalınca emekli olan babamız her seferinde birimizde birer ay kalır ve bize ders verirdi.

-Van’da Tanımayan Birini Arabaya Alması

Seyda Van’da ikamet eden oğlu Mehmet Emin’in evine gitmişti. Oğlunun arabasında iken yolda bir adamın elini kaldırması üzerine oğluna bu adamı arabaya almasını istemişti. Arabada aralarında ilginç bir diyalog yaşanmıştı. Adam olayı aynen şöyle anlatmaktadır:

“Tasadüfen bir araba geliyordu. Ben elimi kaldırdım. Arabanın önünde bir ihtiyar oturuyordu. Ben selam verdim. “Sofi sen nerelisin” dedim. O, “Bazit” dedi. Ben “Bazitağa mı?” dedim. O, “Hayır, hayır Doğubayazıt” dedi. Ben “Sofi! Bir mollayı sana sorsam tanır mısın” dedim. O, “Evet” dedi. Ben ona bunu demeden önce “Sofi! Sen Celâlî misin” dedim. O, “Evet, Celâlîyim” dedi. Ben “vay o hırsız Celâlîler...” dedim. O, “Babam, sen kimlerdensin?” dedi. Ben “Bırokiyim” dedim. Dedi ki: “Bırokiler bizden daha beterdiler. Sizin hırsızlığınızı tüm dünya duymuş.” Ben “Sofi!

Doğubayazıt’ta bir Molla var, sana sorsam tanır mısın?” dedim. O da, “Sor!” dedi. Ben “Doğubayazıt’ta Seyda Molla Musa’yı tanır mısın?” dedim. O, “Ben onu çok iyi tanırım”

dedi. O da bana “Sen onu nasıl tanırsın?” dedi. Ben “Seyda’nın kitapları var, o çok kitap yazmıştır. Mem u Zin üzerinde bir kitap yazmıştır. Onun bir (oğlunun) damadı var, Hanifi hoca, iki yıldır peşindeyim, bir türlü kitabı elde edemedim” dedim. O, “Peki, sen beğendin mi? Güzel yazmış mı?” dedi. Ben “hala almadım ki...” dedim. Ben “Burada durun, ben ineyim” dedim. “Hayır, hayır. Seni evinin önünde bıraksın” dedi. Beni evimin önünde bıraktılar, eve gelmediler. Sonra bana “Musa benim” dedi. “Oğlum Emin, taksinin bagajını aç” dedi. Oradan 2 cilt Mem u Zin getirdi. Üzerine de ismini yazıp bana taktim etti.⁴

-Cömertliği

Seyda çok cömert idi. Para peşinde olma zevkini yaşadığı olumsuz ticaret sonucunda yitirdiği için onun yanında dünyanın hiç değeri yoktu. Elinde bir kuruş olsa fakirlere vermekte zevk doyardı. Biri sıkıştığında ona gelir, para istediğinde cebinde olanı verir, olmadığında kendi öğrencilerinden borç alırdı. Emekli maaşı aldığında dağıtırdı. Kim gelir bir şey isterse mutlaka yardımcı olmaya çalışırdı. Bir ara bir mahpus cezasını çektikten sonra yanına gelmiş, memlekette gideceğini ancak parasının olmadığını, hiç kimsenin yardımcı olmadığını söylemişti. Derhal cebinden para çıkarıp adama takdim etmişti. Bazen biri gelir para isterse mutlaka verin kim bilir belki Hızır da sizden istemiş olabilir diye düşünerek devamlı infak yapar teşvik ederdi. Vefat etmeden önce aldığı emekli maaşını hastanede dağıtmıştı.

-Mütevazılığı

Mütevazılık denilince akla gelen ilk örneklerden biri olan Molla Musa’dan hissettiği duyguları dinleyelim; “Ben küçük bir çocukla konuştuğum zaman sanki o çocuğun yaşındayım. Ben genç biriyle konuştuğum zaman sanki o gencin yaşındayım, yaşlı biriyle konuştuğum zaman sanki onun yaşındayım. Allah beni kibirli olan kullarından eylesin.” Onunla sohbet eden, bu duruma şahit olur. Kendisi, içeriye giren 4-5 yaşlarında bir çocuğun karşısında ayağa kalkacak kadar mütevazı, talebeleri ayakta iken kendisi hastalığına rağmen oturmayacak kadar ince düşünceli, ilmiyle kibirlenmeyecek kadar âlim bir zattır.⁵

⁴ 30 Aralık 2021 tarihinde Hanifi Taşkın tarafından kayda alınmıştır.

⁵ Musa gül tarafından Yüksek Lisans Seminer çalışmasında geçmektedir.

Siirt'ten bazı âlimler medresesine gelmişti. O sırada lavaboda abdest alıyordu. Onlardan biri sufi Molla Musa nerde? deyince “Buyurun siz yukarıya çıkın, orada misafir odası vardır. Musa birazdan oraya gelecektir, demiş. O misafirler odada Molla Musa'yı bekleye dururken sofi dedikleri o şahıs yanlarına gitmiş, orada biri “Seyda Seyda buraya gelin” deyince kendisini tanımışlardır. Hayretlerini gizlememişlerdir. O kadar kitap yazan Molla Musa'nın bir şöhretine bir de mütevazı oluşuna bakmışlar. Gittikleri yerlerde devamlı bu olaydan bahsetmişlerdir.

-İlim, amel ve İhlası

Vefatına yakın bir zamanda Prof. Dr. Enbiya Yıldırım kendisini ziyaret ederken şunları belirtmişti: 1965 yılında Şeyh Abdulkaki'yi ziyaret etmiş, kendisine vekâlet verip halife olmasını talep etmişti. Kendisi ilmi çok sevdiğini belirterek halife yapacak kişilerin çok olduğunu, fakat Doğubayazıt'ta âlimlerin olmadığını, bundan dolayı da Arapça ders vermek istediğini söyleyerek vekâleti kabul etmediğini belirtmiştir. O günden bugüne kadar ders vermeyi sürdürdüğünü ifade etmiştir. Çocuklarından da üç şey istediğini belirtmiştir: İLİM-AMEL-İHLAS...⁶

Biri kendisini ziyaret etmiş, o sırada bir kitap okumakla meşgul olmuştu. Ziyaretçisi Seyda sen hiç bıkmadın mı? demiş. O da sen hanımın yanına gittiğinde bıkiyor musun? İlmin lezzeti, o lezzetten daha lezizdir, demiş....

-Hastanede iken Sorulara Cevap Vermesi

-Hasta olmasına Rağmen Dersleri kaçırmak istememesi

Seyda Molla Musa'nın vefatının birinci yıl dönümü münasebetiyle düzenlenen programda Kars'ta medresesi olan talebesi Şeyh Muhammed Emin Bulut, Seyda hakkında şunları dile getiriyor:

“Seyda 1958-60 senelerde Doğubayazıt'ın bir köyünde fahri imamlık yapmıştı. Köyde bir sıkıntı çıkmış. Seyda demiş ki: ‘Biz buradan hicret edeceğiz.’ Ben bunu Seyda'nın bir talebesinden duydum. Dedim ki: ‘Seyda, bu bizi ilgilendirmez. Biz içerdeyiz, okuyoruz. Niye terk edelim’ dedim. Seyda: ‘Biz gayr-ı meşruyu kabul etmeyiz’ dedi. Orada Seyda

⁶ 23.10.2021 tarihinde Abdullah Recep Koyuncu tarafından kayıt altına alınmıştır.
https://www.youtube.com/watch?v=SMntLWf_c9I

ağaya-paşaya kafa tutuyor. Tabiri caiz ise şimdiki halk tabiriyle... Bizim o köylü Mustafa Hoca: ‘Seyda, o zaman Kars’a gidelim. Orada büyük bir köy var. Nahçıvan’ın altında...Orada hem ders verirsiniz, hem de sizin yanınızda biz de okuruz. Saygılı bir köydür. İmamları da seviyorlar. Oraya gidelim’ dedim. En son karar veriyorlar, oraya gidiyorlar.

Annem rahmet etsin, dedi ki: “Çocuklar geldiler, misafir geliyor” dediler. Merhum annem dedi ki: “O zaman biraz yağmur yağmış, biz de –sonbahardır- kavurma yapmıştık, ben baktım sekiz kişiymiş. Et çok, ama ekmeğimiz dört tane...Ben hemen hizmetçiyi gönderdim. Yakın bir yerde ekmek borç getirecek. Onlar acıkmışlar, ısrarla yemek istiyorlar. Annem: “Ben en son baktım, leğende ekmekler sekiz tane olmuş.” Vallahi annem yemin ediyordu ve dedi ki: “Ben baktım, o ekmekler bizim ekmeklerle aynı...” O sıralarda babam evde yok. O köye gitmiş. Daha sonraları Seyda babamla tanışıyor. Babam da o köyün imamıymış. Babam Seyda’ya “Sen gel, benim yerime imamlık yap” demiş. Seyda bizim evde kalmış, babam onun için devamlı hayvan kesiyordu. Seyda eve gelince babam onun karşısında diz üstü oturuyordu. Yatarken ona döşek getiriyordu. Yani babam Seyda’ya o kadar değer veriyordu.”⁷ Seyda, Molla Mehmet Emin’in babasını çok severdi. Bazen bize anlatırdı, derdi ki Kars’ta bir buçuk insan var, tam olan Şeyh Nurettin, yarı olan da Şaban köyünün muhtarı...

Seyda’ya talebe olduğu için iftihar eden Şeyh Muhammed Emin Bulut, küçük iken yanına gittiğini, Kur’ân okuduğunu ve daha sonra fıkıh ve siyer okuduğunda da onun üslubün farklılığına dikkat çekti. Siyer kitabını atlas yardımıyla anlattığını, kitapta geçen yerleri örneğin Süveyş kanalını atlastan göstererek ders verdiğini söyler. Seyda’yı gördüğünde edebinden dolayı Hz. Osman’ı hatırladığını belirtir. Seyda’nın sabah namazından sonra talebelerinde ders vermeye başladığını, akşam namazından sonra da oğlu Molla Ferit ve Molla Ali Yıldız’a ders verdiğini de ekler.

-Molla Musa Demir’in hatıraları

Seydayla tanışmasını şöyle dile getirir: “Seyda Haydaroğlu ve Şanezer köylerinde imamlık yaptığında babam da Eleşkirt’de imamdı. Babam talebe yetiştirmezdi. Ben babamın yanında *Şerhu’l-Muğni*, *Sadullah* ve *Hal* isimli kitapları okudum. Müşkil yerleri

⁷ 3 Aralık 2022 tarihinde Mehmet Salih Gecit tarafında kayıt altına alınmıştır.

Seyda Molla Musa'ya ayda bir şehre gittiğimizde götürürdük, ona söyledik, o da hallederdi.” Seyda'nın kovit olduktan sonra Ağrı Devlet Araştırma Hastanesine sevk edildiğini duyunca medresesi de yakın olduğunda hemen hastaneye gittiğini, belki kendisine bir hizmette bulunacağını düşündü.

O, şöyle anlatır: “Ambulans geldi. Seyda ambulansın içinde yatıyordu. Seyda'nın ağzında oksijen maskesi vardı. Sedyeye getirdiler. Kovit döneminde idi. Seyda elini başına işaret ediyordu. Ben ‘Seyda, takke mi istiyorsun?’ dedi. ‘Evet’ diye işaret ediyordu. Ben takkemi Seyda'nın başına koydum. Seyda ölüm anında bile başı açık olmayı istemiyordu. İçeri aldık. Doktorlar ‘Siz içeri giremezsiniz’ dediler. Kendisine belki bir hizmet yaparız diye izin istedik. İçeri girdik. O esnada Seyda ile şöyle bir konuşmamız oldu: “Seyda, iyisiniz” dedim. ‘Elhamdu lillah’ dedi. Ben: “İnşaallah tekrar medresenin başına geçeceksiniz” dedim. “Vallah zamanımız gelmiş, ben şu an ölmek istiyorum. Ahirete irtihal etmek istiyorum, yeterli değil mi?” dedi. Ben: “Seyda, sizin ölmenizi istemiyoruz. Siz bize lazımsınız. Gidişiniz bizi yetim bırakacak” dedim. Kendisinin moralini bozmak istemedim. Seyda: “Bakınız Molla Saleh de vefat etti, o da yanımda okumuştum. Benden daha genç ve küçüktü” dedi. Sonra Seyda'yı yoğun bakıma aldılar. Seyda yoğun bakımda iken birkaç kez ziyaretinde bulunduk. Seyda'nın vefatı bizi derinden etkiledi. Seyda bizim medar-ı iftiharımızdı. Hamd olsun, Seyda'dan sonra çocukları var. Seyda'nın iznini takip ediyorlar. Rabbim bu hizmeti daim etsin.”

-MOLLA MEHMET GÜL

Seyda'nın sadık talebelerinden Molla Mehmet kendisiyle ilk tanışmasını şöyle anlatır:

“Seyda'nın büyük hasletleri vardır, büyük ahlakı vardır. Seyda'yı nasıl tanıdık. Ben bir babamın tek erkek evladı idim. İlkokulunu bitirdim. Babam “Seni Arapça medreselerine göndereceğim” dedi. O zaman rahmetli babam araştırırdı. Doğubayazıt'ın çevresinde medrese yoktu. Sadece bir köyde medrese vardı. Böylece beni o medreseye yönlendirdiler. Ben de gidip orada 3-4 ay kaldım. Günün birinde bizim medreseye birkaç talebe ağabeylerimiz geldi. Onların içerisinde Doğubayazıtlı Mahmut Demir abimiz de vardı. Talebelerin yanına gelip teker teker ismimizin ne olduğunu ve nereli olduğumuzu sordu. Hepimiz kendi köylerimizin isimlerini söyledik. Bana dedi ki “Sen Kotani aşiretinden misin?” “Evet ben Kotani aşiretindenim” dedim. Malumunuz medresede görevimiz vardı. Misafir geldikleri zaman görevimizi yapardık. Ben o gün görevli idim.

Mahmut hoca yanıma geldi. O sıralarda *Avamil* kitabını okuyordum. Biz 15-20 talebeydik. Mahmut Hoca öğle vakti olunca içeride tuvalet olmadığından dedi ki “O Kotani kabilesinden olan talebe bana yol gösterebilir.” O zaman benim zoruma çok gitti. Mahmut Hoca ile dışarı çıktık, abdest aldık ve geldik. Bana “Sen okumak istiyor musun” dedi. Ben “Evet” dedim. Dedi ki “Buradaki Hoca Medrese arkadaşımıdır. Eğer ona söyleyecek olursan dünya ahiret benim elim yakanda olacak. Buradaki talebelerin yükü de boştur. *Avamil* okuyanlar *Şerhu'l-Muğni*'ye geçeceklerini söylediler.” “Peki benim ne yapmam lazım? Ben sadece buraya geldim” dedim. Dedi ki “Sen git, Seyda Molla Musa vardır. Bir medrese açacak. Siz gidin Seyda'dan güzel bir ilim elde edeceksiniz. Bir araba bulup Doğubeyazıt'a geldik. Takkeli bir arkadaşın gezdiğini gördük. Ağrılı O arkadaş dedi ki “Ben de Seyda için gelmişim, fakat kendisini tanımıyorum.” Ben de Doğubayazıtlı olduğum halde Seyda'yı tanımıyordum. Elhamdülillah sizin de malumunuz Seyda övünmeyi ve övülmeyi hiç sevmezdi 5-6 yıl seydanın yanında talebelik yaptık. Çarşıda Seyda'yı gördük. Seyda'nın yanına geldik. Mütevazı bir şekilde oturuyordu. Onun yanına gittik. Seyda'yı sorduk. Seyda dedi “Seyda bu kardeşinizdir.” Biz de Seyda olduğuna inanamadık. Biz diğer seyda'nın yanındayken tir tir titriyorduk. O kadar dehşetli laf atıcı, o kadar laf sokan hocalar vardı ki Affedersiniz...Seyda Molla Musa bizi kahvehaneye götürüp çay içirdi. Allah razı olsun, bize tavsiyelerde bulundu. Esnemez köyündeki medresesine beraber gittik. Medresede okuduk, ilminden ve irfanından faydalandık. Seyda'nın o kadar güzel hasletleri vardır ki bir programla anmak bitmez.”

Molla Mehmet başka bir anısını da şöyle dile getirmektedir: “Yine Seyda Harık (Esnemez) köyünde iken günün birinde halk kavga etti. Seyda aralarına girdi. Seyda'nın bir eli kırıldı. Rahmetli İsa Geçit vardı. Seyda'nın bir küçüğü idi. Hepinizin malumudur, İsa Geçit Ağrı'da Eğitim Enstitüsünün müdürüydü. Maddî durumu elverişliydi. “Artık seni Doğubayazıt'a götüreceğim” dedi. Seyda'nın elinde ne varsa hepsini sattı. Gelip bir kırtasiye açtı. O zaman malumunuz, hepimiz biliyordunuz dükkan çok mükemmel çalışıyordu. Ben o zaman Seyda'nın bir yerde medrese açıp yanında ilim tahsil etmeyi çok arzuluyordum. Bununla beraber kendi köyümden Doğubayazıt'a geliyordum Seyda'dan ders alıp köye dönüyordum Günün birinde Seyda'nın zarar ettiği ve iflas ettiğini duydum. O zamanlar *Şerhu'l-Muğni*'yi okuyordum Herkes Seyda'ya geçmiş olsun diyordu. Ben Seyda'nın yanına yaklaştım, dedim “Elhamdu lillah Seyda sen zarar

ettin. Çok şükür sen zarar ettin.” Seyda öyle güldü ki... O zaman ben çok genç idim. Elini boynuma koydu ve “Vallahi en mükemmel dostum sensin, git Molla İsa Işık, Mustafa Batur ve diğerlerini bul. Biz medrese açacağız” dedi. Allah rahmet eylesin, Mekânı Cennet olsun. Yeri geldi bize babalık yaptı, yeri geldi bize ağabeylik yaptı, yeri geldi bize seydalık yaptı. Seyda böyleydi. Allah’a hamd olsun bir gün nefsinin övmedi. O kadar âlimdi. Hiçbir zaman ‘Ben biliyorum’ demedi. ‘Ben şöyle âlimim, müderrisim veya mollayım’ demedi.

Molla Mehmet devamla Seyda hakkında hatıralarından birini şöyle zikreder: “Günün birinde biz üç kişi Seyda’nın yanında okuyorduk. Mustafa Batur adında bir arkadaşımız rahmetli oldu. Seyda Molla Ali Batur’un yiyeni idi. Zihni çok berraktı. Seyda kendisini ilim konusunda çok beğenirdi. Bir gün “okumayacağım” dedi. Maddî durumu iyi değildi. Ben ve Molla İsa “Vallahi Seyda! Molla Mustafa okumuyor” dedik. Seyda o gün maaş almış, Allah rahmet eylesin. Dedik ki “Seyda! Mustafa böyle böyle diyor. Maddî durumu iyi değil. Okumayı bırakmak istiyor. Dedi ki: “Mustafa’yı çağırın.” Onu Seyda’nın yanına getirdik. Seyda dedi ki: “Mustafa! Ben bugün maaş aldım. Cüzdanını çıkardı. Maaşını saydı. Dedi “Ben 9 nüfuslu bir aileye bakıyorum. Sen de bir teksin. Bu parayı paylaşacağız.” Emin olun, Seyda o maaşı paylaştı. Yarisini Mustafa’ya, yarisini da kendisine aldı. Mustafa o parayla idare edip bahara kadar Seyda’nın yanında okudu.⁸

-Molla Abdusselam’ın Hatıraları

Talbelerinden biri Erzurumlu Abdusselam, Seyda’ya rahmet dileyip kendi hatıralarını şöyle anlatmaktadır: “Seyda gözlerimizin nuru, başımızın, bu diyarın ve tüm Müslümanların tacıydı. Bu çağımızda Seyda Molla Musa gibi insanların gelmesi çok zordur. Bu saatten sonra öyle kerem sahibi, iyi ve Allah’ı tanıyan birinin dünyaya gelmesi mümkün değildir. Seyda’ya Allah rahmet eylesin. 2002’de Seyda’nın yanına okumak için geldik. Biz Seyda Molla Musa’yı Rabbani bir âlim, Allah’ı tanıyan bir âlim ve nefsi küçük bir âlim şeklinde gördük. O kadar ilim tahsil etmiş olmasına rağmen yine de kitap elinden düşmezdi. İkinci zamanında medreseden evine giderken kitabını elinden bırakmaz, götürür mütalaa ederdi. Sabahleyin tekrar getirirdi. Yanımızda sabahtan akşama kadar okurdu. Sadece bir ders değil bir günde yirmi ders verirdi. Bu haliyle Seyda ders okutmasını, mütalaa yapmasını, kitap okumasını hiç terk etmezdi. Bu bizim için bir

⁸ 3 Aralık 2022 tarihinde Mehmet Salih Gecit tarafında kayıt altına alınmıştır.

ibrettir.” Seyda’nın hayatından bazı şeylerden haberdar olduğunu ve istifade ettiğini belirtip Seyda ile hatırasını şöyle dile getirmektedir:

“Biz Ağrı’da iken bazı imamlar birbirine küsmüş, birbirini ziyaret etmezlerdi. Seyda Ağrı’ya gelirken bu şeyler yoktu. Güzel, hoş ve gül gibi ahlaki Seyda’nın tevazu olmasından geliyordu. Seyda’mız 2002 yılında dört ve beş ay içinde Hanefi mezhebine ait önemli bir kitap olan *Telviḥ*’i okudum. Kâğıdım hala yerindedir.”

Seyda talebelerine ders verirken ara verilir veya talebe giderse mutlaka okuduğu yere kadar olan kısmını işaretler veya o kalan yere bir kâğıt koyardı. Bu adetiydi. Molla Abdusselam Seyda’ya yönelik anılarından sonra şöyle bir dua yaptı:

“Allah ‘Seyda’ya rahmet eylesin. Şefaatinde bizi mahrum etmesin. İnşallah Seyda’nın çocukları salihlerden sayılır. Allah Seyda’nın mirasını yeryüzünde terk etmesin. Bizi ve Seyda’nın çocuklarını, hepimizi Seyda’nın dizinde haşır eylesin. Doğru yolda, Kur’ân yolunda, sünnet yolunda bizi haşır eylesin. Hüsn-i hatimle, kelime-i şehadetle bu emanetini teslim etmeyi bize nasip eylesin.”

-Molla Zeki

Molla Zeki’yi Sırdo, Seyda hakkında açıklamalarda bulunup Seyda ile hatırasını şöyle anlatmaktadır:

“Biz hepimiz Seyda Molla Musa’nın ürünleriyiz, bahçesinin meyveleriyiz. Resulullah bir hadiste buyurmuştur ki; -Subhanallah bu hadis harfiyen Seyda Molla Musa’da mevcuttur.- **“İnsanoğlu öldüğü zaman, bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat.”**⁹ Bu üç şey de Seyda’da mevcuttur. Sadakayı cariye var, istifade edilen ilim var, salih evlatları var, eserleri vardır. Allah onun yerine üç amel geriye bırakmıştır, yerini doldurmuştur. Boş bırakmamıştır. Büyük bir adamdı. Biz bu adamdan çok razıydık, Allah da ondan razı olsun. Yalnız Seyda Molla Musa öyle bir insan ki Allah’ın emirlerini harfi harfiyen yerine getirmiştir. Tevazu ile ilgili ayet ve hadislerde gelen tüm sıfatlar Seyda’da vardı. Bir keresinde Erzurum’da onunla buluştum. Seyda’nın hastaneye geldiğini gördüm. Ben ‘Seyda hastalığın nedir?’ diye sordum. O ‘ben fakirdim. Annem yünden bir

⁹ Müslim, Vasiyyet 14. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Vasâya 14; Tirmizi, Ahkâm 36; Nesâî, Vasâyâ 8.

pantolonu çuvaldızla yapmıştı. Tek bir pantolon vardı. İşte o günden beri hastalığın zedesini aldım. Benim bugüne kadar bu hastalığım devam ediyor.’ Bakınız Seyda ne zahmetle okumuş. Bugüne kadar nereye gelmiş. Seyda diyordu ki “Şimdiki talebeler işleri bitip görev alınca ilmi terk edip gidiyorlar. Seyda bizim seydamızdır. Elhamdulillah Resulullah’tan (s.a.s) sonra Allah’ın Resulü’nün bahsetmiş olduğu tüm özellikler Seydamız Molla Musa’da mevcuttur. Seyda Molla Musa her şeye layıktır. Seyda insandır, alimdir, mütevazı bir insandır.

-Molla İbrahim Öztürk

İlk dönem talebelerinden olan Molla İbrahim Seyda hakkında önemli hatıralarından şöyle bahsetmektedir:

“1958’de Seyda Molla Musa Niço’nun imamıydı. Ben yanına gittim. -Seyda 1958’den 2021 yılına kadar talebelerin derslerini verdi, kitap yazdı. Resulu Ekrem şöyle ferman ediyor. ‘ Bir insan ölünce ameli devam eder.....”

Tüm bunlar Seyda’da vardı. Seyda kitaplar yazmış, işte bu sadaka-i cariyedir. Talebelere ders vermiş o talebeler veya talebelerin talebeleri var oldukça Seyda Molla Musa onlardan dolayı hayır kazanacaktır. Çocukların hepsi okumuş dindardırlar. Onlar ve çocukları var oldukça Seyda hayır elde edecektir. Seyda çok cömert idi. Biz 1968’de Seyda’nın yanında Zorava’da okuduğumuzda babası Hasan ve kardeşi İsa oraya geliyorlardı. Seyda Molla Musa bizi dükkâna gönderiyordu. -Biz Seydanın evinde mutalaa ediyorduk.- 2 kilo patates, 2 kilo şeker, çay falan alıyorduk. Biz Seyda’nın gıyabında konuşuyor ve diyorduk ki ‘Allah razı olsun, Seyda babasına ve İsa kardeşine çok para veriyor. Seyda ne kadar cömerttir. Gerçekten Seyda babasına ve kardeşine karşı çok cömertti.”

İkinci bir hatırasını da şöyle anlatır: “Ben Hac işleri ile ilgili bir şirketle çalışıyorum. 20 yıldır Hacca hacı götürüyorum. Her gittiğimde Seyda’yı görmeye gidiyordum. Seyda bana para veriyordu. ‘Kimseye söyleme’ diyordu, bana dolar, para veriyordu. Diyordu ki ‘Mekke ve Medine’deki fakirlere vereceksin. Benim ismimi onlara söylemiyorsun bilmesinler.’ Oraya gittiğimde Seyda’nın verdiği paraları dağıtırdım. Aşırı cömert biriydi. Seyda Molla Musa farklı biriydi. Bizim gibi böyle giyinmezdi. Hepimizin dermanıydı. Ben ciddi söylüyorum. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Seyda gibi bir âlim gelmemiştir. Allah kendisinden razı olsun diyordu ki: ‘Allahtan korkun. Ne yapıyorsanız Allah için

yapın. Dünyanın hayrı yoktur. Siz bir yanlış gördüğünüz zaman görüşünüzü söyleyin susmayın.’ Seyda Resulullah’ın (s.a.s) şöyle buyurduğunu devamlı tekrarları: *‘Bir bidat ortaya çıktığı zaman âlim ilmini izhar etmezse Allah’ın, meleklerin ve tüm insanların laneti üzerine olsun.’*¹⁰

-Molla İsmail Şan

Seyda’nın yanında okuduğundan dolayı büyük bir iftihara sahip olduğunu söyleyen Molla İsmail Seyda’nın yanında okuduğu yıllara ilişkin hatıralarını şöyle anlatmaktadır: “1993 yılında Seyda’nın yanına geldim. Ben Seyda Molla Burhan’ın müderrisi Molla Muhammed Emin’den ders almıştım. Seyda’nın yanına geldiğimde okumaya yeniden başladım. Seyda’ya *‘Kavli Ahmet* kitabını okumak istiyorum’ dedim. Seyda *‘Molla az çok almışsın fıkıh, hadis, tefsir oku’* dedi. Biz 3 yıl Kalkanların evinde ders okuduk. Seyda, ben, Ferit Hoca, Reşit Hoca, Ferzender Hoca ve Molla Çerkez maaş alıyorduk. *‘Elektrik ve ekmek parasını karşılıyoruz’* dedim. Molla İbrahim ve Molla Nadir gelip *‘Biz bu medreseyi canlandıracağız’* dediler. Biz kendi aramızda istişare ettik. Birçok talebeyi bir araya getirdik. Medreseyi ihya ettik. Seyda’nın çocukları da sıfırdan başladılar. Molla Reşit, Molla Seyid, Molla Ferit ile beraber başladık. Hem okuduk hem de müzakere ettik.” Molla İsmail daha sonraları Şıguli köyüne gittiğini ve dönüşte Seyda’nın bir akrabasının vakıf etmiş olduğu bir arsa üzerinde bir medrese kurduğu söyledikten sonra Seyda’nın Cuma günü vaaz etmesini istediğini belirtmektedir. Kendisi vaaz etme konusunda utandığı için Seyda’nın medresenin camisinde bulunan odaya girdiğini eklemektedir. Molla İsmail daha sonra şöyle demektedir: “28 şubat kararları devam etti. Seyda’nın kardeşi de olsa Allah’a karşı olana karşı çıkar. Takva ve Allah için değilse şöhret ve para içinse onları sevmez. *‘Ağaları sevmem ağalar da beni sevmez’* diyordu. *‘Ancak sen ağaların yanına destek için gidersin.’* Bu seydanın ahlakı idi. Bir gün Seyda’yla beraber Halil Güneç’in ziyaretine gittik. Seyda bana dedi ki *‘millet yaylalara çıktığında ben müşkil meseleleri gidip Halil Güneç ve Sadrettin Yüksel’e sorardım. Halil Güneç’in yanına gittim. O, bana nerde okuduğumu sordu. Ben ‘Tillo’da okuduğumu ve Seyda’nın yanında fıkıh, hadis ve tefsir gibi ilimleri okuduğumu’*

¹⁰ bk. el-Hatîb, el-Câmi’, thk. Tahhân, c. II, s. 118.

söyledim. Halil Güneç Hoca dedi ki ‘Senin seydan Molla Musa çok âlimdir. O hem âlimdir, hem de müttakidir.’

-Molla Hüseyin Buğur

Merhum babam Molla Musa Van eğitim araştırma hastanesinde yatırıldığı zamanlarda abim Reşit hocayla beraber bir bayram münasebetiyle Molla Hüseyin’i ziyaret ettik. Kendisine babamızın uzun süre dostu olduğunu dolayısıyla kendisi hakkında düşüncelerini sorduğumuzda şöyle cevap vermişti: ‘Seyda Molla Musa hakkında Allah’u Teala nasıl hak söylüyorsa ben de hak konuşacağım. Ben onu rüyamda gökte kibleye yönelmiş ve arkasında bir cemaat oturmuş oldukları halde gittiklerini, Molla Musa’nın onların önünde tahmin ettiğim kadarıyla ağladığını gördüm. İkinci defa yine rüyada gördüm. Vallahi billahi gökkuşağı gibi uzun bir şey ‘bu alimde gösteriş diye bir şey yok. Ben ise bende de gösteriş hiç var mı diye sordum. Ses geldi, dedi ki “Onun da arkadaşları var.”¹¹

-Şeyh Ebubekir

Şeyh Ebubekir’e siz babamız Molla Musa’nın taziyesine gelmiş bulunmaktasınız. Allah razı olsun. Seydayla ilk tanışmanız nasıl oldu? dedim. O şöyle dedi: “Seyda Molla Musa çok özel biriydi. O, muttaki, muhlis ve mütevazı bir kişiliğe sahipti. *İzzi* kitabında ders arkadaşydık. Biz Iğdır’da Seyda Molla İbrahim’in yanında okuyorduk. Talebelerinin günlük iaşesini temin etmek için ratıp denilen yardımı toplamaya giderken köpeklerin saldırısına karşı elimize sopa alıp böylece kendimizi koruyarak evlere gidiyorduk. O sopayı yan tarafına koyardı.”¹²

-Hastalığı Öncesinde Konuşmamız ve Covit Olunca Söyledikleri

Biz aile olarak covit olmuştuk. Hastanede 12 gün kalmıştık, çok şiddetli geçmişti. İyileştikten sonra babamı ziyaret ettik. Baba “bu hastalık çok zor. İnsanın nefesi kesiliyor, onun için kendini muhafaza et, fazla ziyaretçileri kabul etme” demiştim. O ziyaretçilerini çok sever, büyük ilgi gösterirdi. Bundan dolayı onları kıramıyordu. Nitekim bir gün bir abimin testi pozitif çıkınca eyvah dedim. Babamı aradım, sesi iyi değildi. Telefonda nefes vermekte zorlandığı belli oluyordu. Kardeşim Sena’ya hemen doktora götürülüp testini

¹¹ 5 haziran 2019 tarihinde Mehmet Seyid Gecit tarafından kayda alınmıştır.

¹² 4 aralık 2021 tarihinde Mehmet Seyid Gecit tarafından kayda alınmıştır.

yapılmasını söyledim. Ertesi gün testi pozitif çıkınca hemen annemle beraber hastaneye yatırıldı. O sıralarda telefonda konuştuk. Bana “Senin dediğin gibi olduk. Nefesim zor çıkıyor” dedi. Hastanede kendisini görmeğe gittiğimizde annemin durumunun iyi olmadığını gördüm. Babam ise tesbihini eline alıp zikrediyordu. Bizi görünce çok sevinmişti. Çıkarken gülererek el salıyordu.

-Bayan Doktorun Vizitede Konuşması

Doğubayazıt Devlet Hastanesinde durumu oldukça iyiye gidiyordu. İki hafta sonra kan basıncındaki hava miktarı düşünce acilen Ağrı Devlet Hastanesine yatırıldı. Entübeye alınmış, birkaç gün sonra servise kaldırılmıştı. Durum iyiydi, konuşuyor, zorla yemek yediriyoruz. Gece yanında kalmıştık. Bayan doktor viziteye geldi, durumunu kontrol etti. Doktora babamın genel durumunun nasıl olduğunu sordum. Doktor durumunun çok iyi olduğunu, sadece akciğerle ilgili hafif bir sorun olduğu, dolayısıyla bunun için oksijene bağlandığı söyledi. Doktor epey kalmış, ilgileniyordu. O sırada babam şehadet parmağını kaldırıp bir şeyler konuşmaya başladı. Bayan doktor “ne demek istiyor?” deyince “Sizi dinlediğini ve Allah razı olsun demek istediğini” söyledim.

-Hüseyin Amcayla Son Ziyaretimiz

Bayan doktorun nöbetinden sonra erkek doktor ilgileniyordu. Sontajını değiştirdiler, o gece sontajtan bir damla damlamadı. Bunun üzerine durumu kötüleşti ve nihayetinde tekrar entübe oldu. Yoğun bakımda iken Hüseyin amcam çok üzülüyordu. İstanbul’dan gelmişti, Seyda rahatsız olmadan önce ziyaretine gidememişti. Hasta olduktan sonra görme fırsatını yakalayamamıştı. Derin bir halet-i ruhiyette olduğunu görünce ve “Amca sen merak etme inşallah ben bir şekilde doktordan izin alırım, beraber yoğun bakıma gidip ziyaret ederiz” dedim ve sonunda gittik. Oradaki sağlık görevlisi bize aynen şunları söyledi. “Bu adam buraya gelince ‘artık benim vadem doldu’ dedi. Eşhedu enlailahe illallah ve enne Muhammeder’-Resulullah ‘ diyerek entübe oldu. Son sözü bu...” Biz yanına varınca ben 5 defa bir dua okudum, ona “amcam Hüseyin’le beraber geldiğimizi” söyledim. “Baba senin değerlerin çok iyi, senin dostların, halkın hep seni yukarda bekliyorlar,” diyerek selam verip çıktık. Bir kaç gün sonra -meğer doğru söylemişiz- bekleyen halkı cenazesine iştirak eder oldu.

-Molla Ahmet Karaçöl'ün Seyda'nın Vefatı Üzerine Konuşması

Değerli Seydalarım, Kardeşlerim!

Biliyorsunuz ki, dünyanın en büyük hadisesi ölümdür. Hele bu ölüm, bir alimin ölümü ise bu hadise daha da büyüktür. Çünkü Allah Resulü (s.a.s) şöyle buyurmuştur: “*Bir alimin ölümü bir alemin ölümüdür.*”¹³ Şu yakın zamanda aramızdan ahirette intikal eden Seyda Molla Musa'nın ölümü elbetteki hepimizi derinden etkilemiş, hepimizi yasa boğmuştur. Allah bin kere kendisine rahmet eylesin. Seyda'nın mekanı cennet olsun, inşaallah. Nur içinde yatsın, inşaallah. O Seyda ki hepimizin seydasıdır. Seydaların seydasıdır. O Seyda ki memleketimizin manevî direği ve sigortası idi. O Seyda ki onun irtihali, onun Allah'ın huzuruna irtihali hepimizi yetim bırakmıştır. Bu vesileyle ben de tam manasıyla bilinçli olmasa da aklıma gelen, dilime düşen, kalbime düşen birkaç kelimeyi kaside olarak bir araya getirmeye çalıştım ve onları bu anma günü arkadaşlarıma, bütün ilim ehline, özellikle Seyda Molla Musa'nın aile fertlerine hediye etmek istiyorum. Onlarla paylaşmak istiyorum.¹⁴

¹³ Darimi, Mukaddime, 32, 1/351

¹⁴ 19 Şubat 2022 tarihinde Ahmet Karaçöl tarafından kayda alınmıştır.